

MARCIN DZIEDZIC

Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu

Zakład Turystyki

ORCID: [0000-0002-1370-1936](https://orcid.org/0000-0002-1370-1936)

Bartłomiej Gruszka, *Atelier fotograficzne w dawnej Zielonej Górze (Grünberg in Schlesien)*, Zielona Góra: Fundacja Tłocznia, Fundacja Archeologiczna w Zielonej Górze, Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze, 2021, ss. 242, 2nlb, ill.

Bartłomiej Gruszka jest archeologiem, regionalistą i kolekcjonerem pamiątek związanych z Zieloną Górą. Zgromadził bogaty zbiór zdjęć wykonanych w dawnych zielonogórskich zakładach fotograficznych, który to zbiór stał się dla niego inspiracją do przedstawienia ich historii. Prócz zdjęć korzystał także z prasy lokalnej, książek adresowych i odnalezionych w Archiwum Państwowym w Zielonej Górze projektów budowlanych zakładów fotograficznych. Chronologicznie praca obejmuje okres od 1858 r. do lat 40. XX w. (s. 7–8). Książka została wydana w formie albumowej, w twardej oprawie i na kredowym papierze. Jest bogato ilustrowana reprodukcjami ogłoszeń fotografów, planów budowlanych i przede wszystkim dawnych fotografii z kolekcji Autora oraz innych osób. W książce można także znaleźć: współczesne zdjęcia domów mieszczących niegdyś zakłady fotograficzne, plan miasta z naniesionymi na niego miejscami, gdzie przed II wojną światową pracowali fotografowie, oraz fotografie z wystawy zorganizowanej w 2019 r. w Muzeum Ziemi Lubuskiej, która prezentowała zdjęcia z dawnych zielonogórskich atelier fotograficznych pochodzące ze zbioru Autora.

Recenzowana praca składa się ze wstępu, z sześciu rozdziałów poświęconych poszczególnym atelier, rozdziału na temat wystawy z 2019 r. oraz spisu literatury, w której wymieniono także źródła. Fotografowie są omawiani w rozdziałach dotyczących zakładów fotograficznych. Brak indeksu osobowego utrudnia jednak dotarcie do informacji o konkretnych osobach. Autor pominął w swojej pracy okres przed 1858 r.,

choć istnieją na ten temat opracowania¹. Wówczas przybył do Zielonej Góry m.in. Friedrich Wilde, który później osiadł w Görlitz, a pod koniec długiego życia opublikował wspomnienia z okresu swoich fotograficznych wędrówek. Z Zielonej Góry pochodził H. Haerling, który przed podjęciem pracy wędrownego fotografa ogłaszał się w tym mieście jako malarz pokojowy i malarz szyldów². Autor dotarł tylko do tych roczników prasy zielonogórskiej, które są dostępne w samej Zielonej Górze. Tymczasem zbiory Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu pozwalają uzupełnić część luk. Dzięki nim można uściślić, że fotograf Cuno Güttler otworzył atelier w Zielonej Górze już w 1909 r.³, a nie najpóźniej w 1912 r. (s. 49). Dowiadujemy się także, że podczas I wojny światowej służył w wojsku⁴, a zmarł 29 XII 1930 r.⁵ Interesująca jest także informacja, że fotograf Richard Oye stracił podczas I wojny światowej w czerwcu 1918 r. dwóch synów⁶. Jeden z nich, Ewald Oye, był fotografem⁷. W 1913 r. powstało nieznane Autorowi atelier Gebrüder Rinnert przy Niederstrasse 62⁸.

Autor nie przeprowadził kwerendy w aktach metrykalnych przechowywanych w Archiwum Państwowym w Zielonej Górze, co na pewno pozwoliłoby uzupełnić informacje o zielonogórskich fotografach. Niekiedy odnalezienie tych dokumentów nie powinno stanowić problemu, ponieważ z ogłoszeń udało się Autorowi ustalić daty różnych wydarzeń z życia prywatnego fotografów (s. 83, 149, 154, 157). Akta metrykalne pozwoliłyby poznać daty życia fotografów, informacje o ich pochodzeniu i rodzinie. Pomocne mogłyby okazać się także portale genealogiczne, na których są zamieszczane dokumenty niedostępne w Polsce. Na ancestry.com można odszukać akt zgonu fotografa Richarda Oye. Dowiadujemy się z niego, że urodził się on 7 II 1859 r. w Niszczerwicach (województwo kujawsko-pomorskie), 25 X 1890 r. w Schwedt/Oder zawarł związek małżeński, a zmarł 23 III 1945 r. w Zielonej Górze. Richard Oye mieszkał aż do śmierci przy Berlinerstrasse 91. Pod tym samym adresem mieściło się jego atelier, co pozwala przypuszczać, że wymieniani przez Autora dwaj następcy tego fotografa (s. 97) byli tylko dzierżawcami zakładu, a nie

¹ Wanda Mossakowska, Zygmunt Wielowiejski, *Początki fotografii w Polsce. Czas dagerotypii*, „Dagerotyp”, 2013, 22, s. 82–83.

² „Grünberger Intelligenzblatt“, nr 34 z 22 VIII 1845, s. 195.

³ „Grünberger Wochenblatt“, nr 99 z 3 VII 1909.

⁴ „Grünberger Wochenblatt“, nr 286 z 6 XII 1918.

⁵ „Grünberger Wochenblatt“, nr 303 z 29 XII 1930.

⁶ „Grünberger Wochenblatt“, nr 135 z 12 VI 1918; nr 144 z 22 VI 1918.

⁷ Archiwum Państwowe we Wrocławiu (dalej: APWr.). Oddział w Legnicy, Urząd Stanu Cywilnego (dalej: USC) w Lubinie, Zgony 1918, nr 148.

⁸ „Grünberger Wochenblatt“, nr 29 z 8 III 1913.

jego właścicielami. Znajdujące się w portalu *ancestry.com* dokumenty pozwalają potwierdzić przypuszczenie Autora (s. 44), że fotograf Peter Linckelmann był synem fotografa Ottona Linckelmanna. W latach 1884–1900 P. Linckelmann prowadził zakład fotograficzny w Altonie (obecnie dzielnica Hamburga)⁹.

W recenzowanej książce nie zawsze znajdują się informacje o wcześniejszej lub późniejszej pracy zielonogórskich fotografów w innych miastach. Brakuje ich zwłaszcza w przypadku Juliusa Wirtha, który w anonsie prasowym informował klientów o przeniesieniu atelier do Legnicy¹⁰. Jest to jedyne znane mi ogłoszenie z okresu stałych zakładów fotograficznych, czyli po 1860 r., w którym fotograf informuje, gdzie będzie pracował w przyszłości. Z tego względu na pewno zasługiwało na reprodukcję w książce. Informacje na temat kariery zawodowej zielonogórskich fotografów zawarte w recenzowanej pracy nie zawsze zasługują na zaufanie. Zielonogórski fotograf Cuno Güttler nie prowadził wcześniej atelier we Wrocławiu. Właścicielem był jego ojciec, także Cuno Güttler, zmarły w 1899 r.¹¹ Urodzony w 1884 r. Cuno junior był zbyt młody, by przejąć firmę¹². Następcą ojca został jego starszy brat Carl¹³. Wszyscy trzej używali podpisu C. Güttler i z tego powodu łatwo ich pomylić. Imiona męskie na C. były jak widać specjalnością rodziny. Zielonogórski Cuno Güttler miał także syna o imieniu Cuno, który jednak nie był fotografem. Warto dodać, że fotografem w Dobromierzu był Paul Güttler, brat wrocławskiego mistrza obiektywu Cuno Güttlera seniora. Fotograf Emil Berger pracujący w Zielonej Górze w latach 1881–1895 nie przeniósł się później do Lubina. Autor wyciągnął błędny wniosek ze zdjęć, które wymieniały równocześnie zakłady w Zielonej Górze i Lubinie. W tym drugim mieście Emil Berger pracował tylko w latach 1883–1884. Dojeżdżał do swojej filii w wybrane dni¹⁴.

Recenzowana książka zasługuje na uznanie ze względów edytorskich. Ilustracje są dobrze dobrane i jest ich sporo. Informacji o poszczególnych fotografach można jednak było zebrać znacznie więcej. Trzeba mieć nadzieję, że Autor, jako pasjonat i kolekcjoner, będzie nadal interesował się tematem i w przyszłości ukaże się nowe, poprawione i uzupełnione wydanie.

⁹ Kai Deecke, *Fotografen und ihre Ateliers in Hamburg. Erwähnungen in den Ausgaben der Hamburger Adressbücher von 1855 bis 1915*, Hamburg 2010, s. 82.

¹⁰ „Grünberger Wochenblatt“, nr 31 z 13 III 1897.

¹¹ APWr, USC we Wrocławiu I, Zgony 1899, nr 386.

¹² APWr, USC we Wrocławiu II, Urodzenia 1884, nr 843.

¹³ „Breslauer General-Anzeiger“, nr 53 z 19 II 1899“, s. 8.

¹⁴ „Lübener Stadtblatt“, nr 137 z 20 XI 1883, nr 138 z 22 XI 1883, nr 139 z 24 XI 1883, nr 140 z 27 XI 1883; nr 8 z 17 I 1884, nr 15 z 2 II 1884, nr 30 z 8 III 1884, nr 106 z 6 IX 1884.